

4. Гундяев К. К экологии духа [Электронный ресурс] / К. Гундяев. – Режим доступа : http://krotov.info/libr_min/ae/aecoteol/eco_020.html
5. Йонас Г. Изменившийся характер человеческой деятельности / Г. Йонас // Человек. – 1999. – № 2. – С. 18–21.
6. Кендихов О. Суспільство споживання як національна трагедія України / Олександр Кендихов // Дзеркало тижня. Україна. – 2011. – 14 січ.
7. Кремень В. Філософія людиноцентризму як теоретична складова національної ідеї / Василь Кремень // Дзеркало тижня. – 2005. – 13 серп. (№ 31).
8. Кураев А. Раннее христианство и переселение душ [Электронный ресурс] / А. Кураев. – Режим доступа : <http://www.nefedor.com/cgi-bin/nphmgwsgi?>
9. Мелетий (Митрополит Никопольский). Аборт (Отношение к ним Православной Церкви) / Мелетий, Митрополит Никопольский. – К. : Изд. Укр.-Финского ин-та менеджмента и бизнеса, 1992. – 23 с.
10. Нисский Григорий. Против учения о судьбе / Григорий Нисский // Антология. Восточные Отцы и учителя Церкви IV века. – М., 2000. – Т. 2. – С. 328–344.

11. Оствальд В. Философия природы / В. Оствальд ; [под ред. Э. Л. Радлова ; пер. с нем. О. А. Давыдовой]. – СПб. : Типогр. Акц. О-ва Брокгауз-Ефрон, 1903. – 326 с. – Прил. к журн. "Вестн. и Б-ка Самообразования".
12. Приходько Т. Деньги из пробирки / Татьяна Приходько // Сегодня. – 2011. – 18 июл.
13. Пустовит С. В. Глобальная биоэтика : становление теории и практики (философ. анализ) / С. В. Пустовит. – К. : Арктур, 2009. – 324 с.
14. Харакас Стенли. Православие и биоэтика / о. Стенли Харакас // Биоэтика : принципы, правила, проблемы : Эдиториал УРСС. – М., 1998. – С. 315–336.
15. Швейцер А. Благоговение перед жизнью / А. Швейцер. – М. : Прогресс, 1992. – 573 с.
16. Югай Г. А. Общая теория жизни / Г. А. Югай. – М. : Мысль, 1985. – 255 с.

Надійшла до редколегії 16.01.16

Мартич Р.В.

ИДЕИ БИОЭТИКИ В СОВРЕМЕННОМ ПРАВОСЛАВНОМ ДИСКУРСЕ

Рассматривается значение восточнохристианского учения о живом в контексте его оценки современными богословами. Отслеживается тенденция, которая актуализируется в современной православной мысли относительно феномена живого, – это вопрос о соотношении с новейшими биотехнологическими практиками. Подчеркивается, что выходя из-под контроля человека, они становятся непредсказуемыми в результате проявления. Вмешательство в телесность является нарушением человека как целостности, репрезентантами которой были отцы и учителя восточной церкви, для которых жизнь была бесценным Божиим даром.

Ключевые слова: восточная патристика, жизнь, живое, биоэтика.

Martych R. V.

THE BIOETHICAL IDEAS IN MODERN ORTHODOX DISCOURSE

The concept of easternchristian study about living is considered in the context of its attitude by today's theologians. The tendency which is actualized in present orthodox thought towards phenomenon of living is monitored, – is the question about the relation with the newest biotechnological practices. It is accentuated that coming out of human's control they became unexpected in a resulting demonstration. The interference in corporality is the disordering of human as whole, representatives of which were the reverend fathers and teachers of eastern church, for which life was as an unavailable gift.

Key words: Eastern patristic, life, living, bioethics.

УДК 2+28+77

О.С. Пасічник, канд. філос. наук

РЕЛІГІЙНА СИМВОЛІКА В КІНОФІЛЬМІ "ШОУ ТРУМАНА"

Розглянуто кінострічку "Шоу Трумана" з релігієзнавчої точки зору. Встановлено наявність релігійної символіки, зокрема, гностичної та християнської. Це, зокрема, імена Трумана ("Справжня людина") і Кристофа (співзвучно мовою оригіналу з Христом), режисер як деміург в гностицизмі, ініціація в дусі християнства ("водою та духом"), історія Сільвії в дусі біблійного міфа про гріхопадіння.

Ключові слова: Шоу Трумана, гностицизм, християнство, деміург, ініціація.

Масовий кінематограф в наш час все частіше звертається до релігійної тематики (втім, як і інші види художньої творчості). Як правило, вона присутня у витворах кінематографічного мистецтва в завуальованому, неявному вигляді (за виключенням кінострічок, які прямо присвячені релігійній темі – наприклад, "Страсті Христові" Мела Гібсона, "Син Божий" Кристофера Спенсера, "Іуда" Андрія Богатирьова, "Варрава" Річарда Флейшера, "Острів" Павла Лунгіна, "Ісус" Джона Хеймана, "Остання спокуса Христа" Мартіна Скорцезе, "Ной" Даррена Аронофскі та інших). В той же час, можемо констатувати, що ґрунтовних релігієзнавчих досліджень кінематографічних стрічок майже немає – в цьому контексті можна загадати роботу російського православного місіонера та публіциста, диякона А.Кураєва "Кіно: перезавантаження богослов'ям", де він аналізує такі фільми як "Титанік", "Матриця", "Термінатор" та деякі інші поодинокі публікації. Таким чином, потреба дослідження сучасних творів кінематографу саме з релігієзнавчого ракурсу видається безперечно актуальною. З практичної точки зору, робота в цьому напрямі дала б розуміння взаємовпливу сучасної масової культури з одного боку, та релігійних ідей та символів – з іншого.

В даній статті розглядається американська кінодрама режисера Пітера Уїра (PeterWeir) "Шоу Трумана" ("The Truman Show") [7], що вийшла на екрани в 1998 році. Кінострічка мала комерційний успіх, а виконавець головної ролі Джим Керрі (JimCarrey) отримав за неї престижну

нагороду "Золотий Глобус". Попри відсутність в явному вигляді релігійних мотивів, цей фільм, на нашу думку, містить великий пласт глибинної релігійної символіки.

Спочатку коротко про сюжет. Головний герой – Труман Бербанк (Truman Burbank), звичайна людина, що живе звичайним життям. Але він навіть не здогадується, що за кожним його кроком спостерігають численні приховані камери і все його життя передається в прямому ефірі на весь світ. Місто, в якому живе Труман насправді є декораціями, а всі його мешканці – актори. Щоб у головного героя не виникло бажання покинути місце зйомок, режисер проекту вигадав історію загибелі його батька (у воді), і тому Труман панічно боїться води (слід додати, що місто оточене водою). Взагалі у спеціально зроблених для головного героя випусках новин завжди є місце для інформації про те, як небезпечно подорожувати і як класно бути в рідному місті завжди. Звісно, бувають непередбачувані експеси, наприклад, Сільвія, яка хотіла розповісти Труману правду, була швидко прибрана з проекту. Втім, це не завадило їй за межами шоу розпочати кампанію на підтримку його звільнення. На тридцятий рік "Шоу Трумана" (а значить – в тридцятий рік життя самого Трумана, адже шоу триває з дня його народження) герой починає замислюватися про своє життя і помічати що навколо відбувається щось дивне (софіт, який падає з неба, перемовини знімальної групи, випадково почуті по радіо, батько в образі волоцюги і т.д.). Він хоче втекти з міста, проте режисер і знімальна група створю-

ють перешкоди (автомобільний затор, відсутність квитків на автобус, літак, навіть карантинна зона). Вночі Труман обманює телекамери та втікає з будинка. При цьому показ шоу призупинено. Нарешті його знаходять в одній з яхт, яка пливе з острова. Режисер змінює погоду, сподіваючись що страх змусить Трумана повернутись додому, однак той непохитний в своєму рішенні дістатися правди. Човен перекидається і герой ледь не тоне. Врешті решт режисер розуміє, що так його не зупинити і повертає гарну погоду. Труман продовжує свій шлях, поки ніс човна втикається в стіну купола, пофарбованого в колір неба. Труман йде сходами до дверей і відкриває їх. Режисер говорить йому, що він був правий у своїх здогадках, це все підлаштоване шоу, але в справжньому світі на нього чекає ті самі лицемірство та брехня. Втім, Труман прощається з усім світом і виходить зі знімального павільйону.

Перше, на що слід звернути увагу при релігієзнавчому дослідженні кінострічки "Шоу Трумана", це – місце, в якому мешкає головний герой. Місто Сіхевен розташоване на острові. Водна символіка в архаїчній свідомості має багато аспектів, але в даному контексті, на нашу думку, слід звернути увагу на наступне. По-перше, вода як первісна матерія. Як зазначає Х.Керлот, в єгипетській ієрогліфічній писемності потрійний символ води означає безмежний океан та первісну матерію [3, с. 115]. В цьому контексті можна згадати і біблійний вірш про створення світу: "А земля була пуста та порожня, і темрява була над безоднею, і Дух Божий ширяв над поверхнею води" (Бут. 1:2). З іншого боку, вода розуміється як певною мірою природний кордон. Можна згадати в цьому контексті давньогрецьку річку Стікс, що протікає в підземному царстві [4, с. 42]. Отже, вода – це з одного боку, матеріал для створення світу, з іншого – священний кордон. Про інші функції води ми ще згадаємо пізніше.

Події фільма розпочинаються в момент, коли головному герою Труману Бербанку близько 30 років (10909 день шоу, а шоу триває з його народження). Очевидно, творці фільму хочуть провести аналогію з Ісусом Христом, який саме в такому віці (згідно з церковною традицією) починає свою проповідь (нижче ми ще будемо розглядати цю аналогію в інших епізодах). Перша неординарна подія в фільмі, на яку звертає увагу головний герой – це софіт, який падає просто з неба (потім по радію спеціально з цього приводу пояснюють, що це – обладнання, яке випало з літака). Невипадково це був саме освітлювальний пристрій – можна помітити аналогію з "зіркою, що впала", образом, який часто зустрічається в релігійних текстах (наприклад, Одкр. 8:10: "І засурмив третій Ангел, і велика зоря спала з неба, палаючи, як смолоскип. І спала вона на третину річок та на водні джерела"). Аналогія з зіркою посилюється, коли Труман бере освітлювальний прилад в руки і читає напис на ньому: "Sirius". Сіріус, як відомо, найяскравіша зірка в нічному небі.

Саме ім'я головного героя Труман (Truman) в англійській мові співзвучне зі "справжньою людиною" (Trueman). На початку кінострічки в монолозі режисера шоу особливо підкреслюється ця його справжність – попри те, що все інше в цьому проекті штучне.

Інший цікавий образ у фільмі – режисер. Фільм починається саме з його монологу, в якому розповідається про шоу, де Труман – головна зірка. Ім'я режисера – Кристоф (Christof) англійською мовою дуже схоже на Christ – Христос. І це не випадково. Для головного героя, Трумана Бербанка Кристоф і є чимось дуже наближеним до Бога. Він управляє погодою, людьми навколо Трумана (адже вони – актори, а Кристоф – режисер), взагалі – всім його життям. Невипадково, коли головний герой, пройшовши випробування наприкінці фільму і вже збираючись покинути шоу вступить в діалог з Кристофом, то на питання Трумана "Хто ти?" той

відповідає: "Я творець" і додасть після невеликої паузи: "одного телешоу, що вселяє надію та радість в серця мільйонів". Режисер (разом зі знімальною командою) знаходиться на штучному Місяці, звідки і відбувається управління численими камерами, які транслюють найменші подробиці життя Трумана всьому світу. Тому Кристоф спостерігає за шоу начебо згори. Але чи можна сприймати режисера як Бога в християнському розумінні? Адже поряд з тим, що він забезпечує Трумана всім необхідним для життя, він тримає його в стані незнання про справжній світ, який лежить за межами знімального майданчика (та ще й утримує там, граючи на страхах Трумана). За такою своєю характеристикою Кристоф скоріше нагадує Деміурга з гностичних систем, ніж всеблагото Бога християнства. Втім, епізод з Біблії на цю тему тлумачиться по-різному християнами та гностиками: "І наказав Господь Бог Адамові, кажучи: Із кожного дерева в Раю ти можеш їсти. Але з дерева знання добра й зла не їж від нього, бо в день їди твоєї від нього ти напевно помреш!" (Бут. 2:16-17). Певною мірою антиподом режисера є Сильвія – дівчина, в яку свого часу закохався Труман, і яку швидко прибрали з шоу. Але, перш ніж покинути світ Трумана, вона встигла сказати йому правду – тобто, що весь цей світ є несправжнім. В цьому контексті можна стверджувати, що вона виконує роль біблійного змія, але при цьому є позитивним персонажем. Серед гностиків позитивним відношенням до змія вирізнялись, наприклад, офіти, як зазначає М.Поснов, "назву свою вони отримали від того, що прославляли змія, надаючи йому перевагу перед самим Христом. Змії – казали вони – поклав початок знанню про добре та зло" [5, с. 285-286]. Якщо подивитись на аргументацію гностиків, то дійсно, змії присутні в Біблії не лише в негативному ключі. Так, в Старому Завіті описаний епізод, коли Бог сам наказує Мойсею зробити зображення змія в якості певної протиотрути: "І сказав Господь до Мойсея: Зроби собі мідного змія, і вистав його на жердині. І станеться, кожен покушений, як погляне на нього, то буде жити. І зробив Мойсей мідяного змія, і виставив його на жердині. І сталося, якщо змії покусав кого, то той дивився на мідяного змія і жив!" (Чс. 21:8-9). З іншого боку, сам Ісус Христос позитивно оцінює змія, звертаючись до своїх учнів: "Оце посилаю Я вас, як овець між вовки. Будьте ж мудрі, як змії, і невинні, як голубки" (Мт. 10:16). Таким чином, можемо констатувати, що в фільмі "Шоу Трумана" наявна скоріше гностична, ніж християнська символіка (хоча це – дуже умовно, оскільки обидві системи мають багато спільного). Завершуючи тему Сильвії, слід сказати, що кохання до неї лишається в серці Трумана Бербанка, і тому він постійно прагне до неї (можна згадати хоча б його намагання поїхати на Фіджі, де, на його думку, мешкає Сильвія). І вона, варто зазначити, перебуваючи поза шоу в реальному світі, бореться за право Трумана знати правду (в фільмі це яскраво демонструє її телефонний дзвінок на прямий ефір телепередачі з Кристофом).

Інший актор шоу, який відіграє значну роль в житті Трумана та проявляє власну волю, відмінну від бажань режисера (принаймні, протягом якогось часу) – це його батько, який "загинув" (звичайно, це було інсценування) коли Труману було 8 років, випавши з човна під час шторму. Саме після цієї події головний герой починає страждати на гідрофобію, яка утримує його на острові. І ось, одного дня, він з'являється перед героєм в образі жебрака. Технічні працівники його швидко прибирають, але Труман болісно на це реагує. Ще З.Фрейд вказував на певну взаємозалежність образів батька та Бога [6, с. 234]. Очевидно, що в даному контексті це спрацьовує в повній мірі. Крім того, епізод "загибелі" батька Трумана має характер першої, невдалої ініціації – адже пере-

родження героя не сталося, натомість, він набув страх води, який заважав йому розвиватись і пізнавати світ (утримуючи його на острові). Цікавим в цьому відношенні є епізод, також пов'язаний з батьком, коли той повертається в шоу. Друг Трумана ніби організовує цю зустріч (бо, звісно, справжнім організатором всього, що відбувається в цьому шоу є режисер, Кристоф) на мості. Символіка моста, як зазначає Р.Генон, переплітається з символом "осьового стовбура", який поєднує світи, в той же час зберігаючи їх розділеність [2, с. 411-412]. Міст нібито пов'язує собою два берега, дві реальності, і саме в цьому місці відновлюється колись перерваний зв'язок Трумана з батьком (який, як вже зазначалося вище, символізує собою Бога). В фільмі присутній ще один перехід мосту – це коли головний герой за допомогою дружини, заплуштивши очі переїжджає через міст. І хоча того разу його спроба втекти з Сіхевена виявилася невдалою, однак вона мала певне значення. Як зазначає Р.Генон, "...перехід мосту, в кінцевому підсумку, є ніщо інше як проходження осі, яка в дійсності одна поєднує різні стани між собою. Берег, від якого він починається, насправді є стан, в якому в даний момент знаходиться істота, що має перетнути його. А той, котрого вона досягає, перейшовши інші стани проявленості, є світ початковий. Один з берегів є область смерті, де все підвладно зміні, а інший – область безсмертя" [2, с. 412]. Певним аналогом мосту може розумітись і пірс на самому початку фільма, коли Труман робить невдалу спробу сісти на паром, щоб перепливти в інше місце. Таким чином, у фільмі з символікою мосту пов'язані три спроби його перетнути: 1) невдала; 2) вдала, але яка привела до повернення до початкової точки; 3) вдала, яка призводить до возз'єднання з вищою реальністю. Саме після третьої, вдалої спроби Труман зважується на втечу з Сіхевена.

У кульмінаційному епізоді, коли Труман тікає з міста водним шляхом на вітрильному човні, режисер перешкоджає йому в цьому за допомогою поганої погоди. Здіймаються вітер та хвилі, головний герой мало не гине у воді, падаючи в неї з човна. Тут можна провести аналогію з обрядом хрещення в християнстві: "Ісус відповів і до нього сказав: Поправді, поправді кажу Я тобі: Коли хто не народиться згори, то не може побачити Божого Царства. Никодим Йому каже: Як може людина родитися, будши старою? Хіба може вона ввійти до утроби своїй матері знову й родитись? Ісус відповів: Поправді, поправді кажу Я тобі: Коли хто не родиться з води й Духа, той не може ввійти в Царство Боже" (Ів. 3:3-5). Оскільки човен вітрильний, тобто такий, що рухається за допомогою вітра, можна сказати, що аналогія з "водою та духом" тут практично стовідсоткова. Втім, коли Труман витримав це випробування, то навіть всемогутній режисер порадив за нього і припинив природні катаклізми. В багатьох культурах поглинання водою (явне або символічне) є необхідним елементом ініціації, після якого неофіт вважається таким, що пройшов випробування. Наприклад, М.Еліаде наводить групу міфів, в яких: "...навачків зачинають в хижі, що має форму морського чудовиська, вони мають бути проковтнутими та потрапити до живота чудовиська, тобто "померти", бути перетравленими в ньому та отримати нове народження – коли чудовисько їх вивергне, вони народяться вдруге" [8, с. 159].

Коли човен все ж допливає до краю знімального павільйону і втикається бушпритом в його стінку (пофарбовану в колір неба), Труман сходить з човна і по доріжці на краю купола йде до сходів, які, як він помічає, ведуть до дверей (очевидно, для технічного персоналу). При цьому складається враження, що він ходить по воді. Тут очевидно є аналогія з Ісусом Христом, який, згідно з євангельською історією ходив по воді: "А о чет-

вертій сторожі нічний Ісус підійшов до них, ідучи по морю" (Мт. 14:25). Цікавий момент – бушприт яхти оформлений у вигляді голови птаха. Як зазначає Р.Генон, птахи "часто виступають символами янголів" [2, с. 80]. З цього приводу також можна згадати традиційне зображення Святого Духа в християнстві в образі голуба, що грунтується на біблійних сюжетах: "І зараз, коли Він виходив із води, то побачив Іван небо розкрите, і Духа, як голуба, що сховався на Нього" (Мк. 1:10) та "І свідчив Іван, промовляючи: Бачив я Духа, що сховався, як голуб, із неба, та зоставався на Ньому" (Ів. 1:32). Ще символ, який не можна оминати в цьому контексті – це назва яхти, "SantaMaria", тобто "Свята Марія". Саме від Духа Святого, згідно з християнською традицією, народився Ісус Христос: "Народження ж Ісуса Христа сталося так. Коли Його матір Марію заручено з Йосипом, то перш, ніж зійшлися вони, виявилось, що вона має в утробі від Духа Святого" (Мт. 1:18; також Лк. 1:35). Таким чином, можна зробити висновок, що Труман в цьому епізоді уподібнюється Ісусу Христу. Він сходить з яхти, яка називається "Свята Марія" і має бушприт у вигляді птаха і одразу починає "ходити по воді" (принаймні, так здається глядачам), тобто, повторює характеристики Ісуса Христа.

І тут між режисером і Труманом відбувається цікавий діалог. Після перших слів, про які йшлося вище, Труман питає: "тоді хто я"? На це Кристоф відповідає "його (цього шоу – О.П.) зірка!". Герой, що пройшов випробування, вже знає відповідь, але все одно запитує: "все це – несправжнє?". І отримує відповідь: "Ти – справжній...Трумане, повір, в тому світі правди не більше, ніж в світі створеному для тебе. Та сама брехня, те саме лукавство. В моєму світі ти можеш жити без страху. Я знаю тебе навіть краще ніж ти сам". Труман вагається якусь мить, на що режисер каже: "тобі страшно. Ось чому ти зводікаєш". Згадуючи зворушливі миті з шоу, Кристоф впевнений, що Труман не може піти. Він пропонує йому залишитись. На це той відповідає своєю фразою (вже втретє в фільмі): "на випадок, якщо не побачимось – доброго дня, доброго вечора і доброї ночі", вклоняється і йде у справжній світ, де його вже зустрічає Сільвія. Глядачі радіють, і на цьому фільм закінчується. Хоча гіпотетично Труман міг погодитись на пропозицію режисера і залишитись в шоу, але очевидно, що шоу в цьому випадку втратило б найголовніше – щирість і справжність Трумана, який вже був би як всі інші актори. Те ж саме і в релігійній свідомості: пройшовши випробування і отримавши істинне знання, неофіт вже не може повернутись до колишнього життя. Як говориться з цього приводу в Біблії: "і пізнаєте правду, а правда вас вільними зробить!" (Ів. 8:32).

Отже, підсумуємо. Кінострічка "Шоу Трумана" просякнута релігійною символікою, в основному гностичного і християнського характеру. Можна виділити, насамперед, імена Трумана ("справжня людина") і Кристофа (схоже за написанням англійською мовою на Христа), оточене водою місто. Режисер має риси гностичного деміурга. Історія з Сильвією, яка певною мірою аналогічна з біблійним міфом про гріхопадіння теж є релігійно-символічною. Також слід згадати ініціацію Трумана, яка відбувається згідно євангельської схеми ("від води і духа"). Знаходження режисера Кристофа і знімальної групи на місяці підкреслює його (режисера) ніби божественний статус відносно Трумана, який знаходиться на Землі, в створеному задля шоу місті, де всі окрім нього – актори.

Складно сказати, наскільки наявність релігійної символіки сприяє успішності кінострічок, очевидно, що тут потрібні подальші дослідження в цьому напрямі.

Список використаних джерел

1. Біблія, або книги Святого писання Старого й Нового Заповіту: Із мови давньоєврейської й грецької на українську дослідно наново пере-

кладена / Пер. проф. І.Огієнка. – Київ : Українське Біблійне Товариство, 2003. – 1166с. – ISBN 966-7136-29-9.

2. Генон Р. Символі священної науки. / Р. Генон. – М.: "Белово-де", 2002. – 496 с. – ISBN 5-88901-008-5.

3. Керлот Х. Словарь символов. / Х. Керлот. – М.: "REFL-book", 1994. – 608 с. – ISBN 5-87983-014-4.

4. Кун Н. А. Мифы Древней Греции. / Н. А. Кун – М.: "РИК Русано-ва", ООО "Издательство Астрель", ООО "Издательство АСТ", 2000. – 528 с. – (Мифы народов мира).

5. Поснов М. Э. Гностицизм II века и победа христианской церкви над ним [Текст] / М. Э. Поснов. – Репр. воспроизведение изд. 1917 г. – Вухеллес : Жизнь с Богом, 1991. – 825 с.

6. Фрейд З. Тотем и табу. / З. Фрейд; [Пер. с нем. Н.В. Вульфа]. – СПб.: Азбука-классика, 2005. – 256 с. – ISBN – 5-352-01625-0.

7. Шоу Трумана. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.kinopoisk.ru/film/4541/>. – Назва з екрана.

8. Элиаде М. Тайные общества. Обряды инициации и посвящения. / М. Элиаде. – М.: "Университетская книга", 1999. – 356 с.

Надійшла до редколегії 16.02.16

Пасечник А. С.

РЕЛИГИОЗНАЯ СИМВОЛИКА В КИНОФИЛЬМЕ "ШОУ ТРУМАНА"

Проведено исследование кинофильма "Шоу Трумана" с религиозно-теологической точки зрения. Установлено наличие религиозной символики, гностической и христианской. Это, в первую очередь, имена Трумана ("Настоящий человек") и Кристофа (созвучно на языке оригинала с Христом), режиссер как демиург в гностицизме, инициация в духе христианства ("водой и духом"), история Сильвии в духе библейского мифа о грехопадении.

Ключевые слова: Шоу Трумана, гностицизм, христианство, демиург, инициация.

Pasychnik A. S.

RELIGIOUS SYMBOLISM IN THE TRUMAN SHOW

The article is about religious symbolism in The Truman Show. Religious (Gnostic and Christian) symbolism established in The Truman Show. They are the names of Truman ("True man") and Christof (Christ); the creator of The Truman Show as the demiurge in Gnosticism; Christian initiation ("be born of water and of the Spirit"); Silvia's story as the bible myth about Fall.

Key words: The Truman Show, Gnosticism, Christianity, demiurge, initiation.

УДК 272+172

С. І. Присухін, канд. філос. наук, доц.

ПРИНЦИП СПІЛЬНОГО БЛАГА В СОЦІАЛЬНОМУ ВЧЕННІ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

Стаття присвячена аналізу сутнісних характеристик принципу спільного блага в системі соціально-етичних цінностей християнської культури, враховуючи нагальну потребу якнайшвидшого подолання "культури смерті" та облаштування чи не єдиної її альтернативи – культури життя (за концепцією культури життя Івана Павла II).

Ключові слова: благо, матеріальні і духовні блага, спільне благо, гідність людської особи, відповідальність і спільне благо, спільне благо і індивідуальне добро, спільне благо і суспільний мир.

Утвердження принципу спільного блага в сфері людського співжиття подається Соціальним Вчителством Католицької Церкви як найважливіша передумова формування і розвитку нової гуманітарно наповненої цивілізації – "цивілізації любові".

В енцикліці "Redemptor hominis" ("Відкупитель людства", 04.03.1979 р.) Іван Павло II наголошував на тому, що християни повинні відчувати обов'язок щодо спільного блага (спільного добра), який допомагає становленню "сумлінних громадян" у державі, водночас такий же обов'язок несе й держава: "Церква завжди повчала, що першим обов'язком влади є необхідність піклування нею про спільне благо всього народу; звідси походять основні права самої влади" (17) [13]. Загалом принцип спільного блага став пропагуватися Іваном Павлом II як головний спосіб вирішення суперечності між спільним і особистісним призначенням благ.

Провідна роль і значення принципу спільного блага були обґрунтовані свого часу Томою Аквінським (бл. 1225–1274 рр.), який говорив про те, що кожний окремо взятий орган людського тіла працює на тіло загалом і водночас на самого себе, тобто заради блага цілісного тіла. Кожна людина має власну роль і призначення в світі (мету життя), що не виключає взаємодії окремих осіб заради отримання спільного блага. Потреба більшості людей у взаємодопомозі співвідноситься з Божими заповідями блаженства, тому істинне людське співтовариство це не просто механічна сума окремо взятих осіб, які захищають приватні інтереси, а навпаки, воно є результатом волевиявлення Бога, який у такий спосіб утверджує спільне благо (один із виявів блаженного життя), до якого рухається людське співтовариство загалом, а не егоїстично, одноосібно, порізно [2, с. 994].

В іншій богословській інтерпретації, наприклад, у Душпастирській конституції "Gaudium et Spes" ("Радість і

надія", 07.12. 1965 р.) (у підрозділі "Спільне благо"), принцип "спільного блага" визначають, послугуючись формулюванням Івана XXIII, поданим спочатку в енцикліці "Mater et Magistra" ("Мати і Вчителька", 15.05.1961 р.), а потім розвинуте в "Pacem in terris" ("Мир на землі", 11.04.1963 р.), як сукупність таких вимог соціального життя, що дозволяють і суспільствам, і окремим його членам досягнути повніше та швидше власної досконалості [3, с. 527]. За словами Івана XXIII, спільне благо (загальне добро) торкається життя всіх людей: "До цього блага за самою його природою конче причетні всі члени суспільства, хоча і в різний спосіб" [7, с. 17], воно вимагає розсудливості від кожної окремо взятої особи, а особливо від такої, яка має владу [8, с. 447].

Катехизм Католицької Церкви логічно продовжує, що зміст спільного блага (спільного добра) розкривають три взаємопов'язані складові: по-перше, спільне благо передбачає повагу до гідності людської особи – "в ім'я загального добра громадські владні структури зобов'язані поважати невіддільні права людської особи" [8, с. 447]. Це право людини діяти за відповідною нормою власного сумління, скерованою "на захищення приватного життя, й на слушну свободу також у справах релігійних" [3, с. 527]. По-друге, воно налаштовує на захист соціального добробуту і здійснення потреби подальшого розвитку суспільства: "розвиток є підсумком усіх суспільних обов'язків. Особливим способом владі належить право розв'язувати в ім'я загального добра суперечки між різними особистими інтересами" [8, с. 448]. Влада має за обов'язок зробити все необхідне для розвитку соціального життя, забезпечити людей "харчуванням, одягом, помешканням, правом на свободний вибір життєвого стану, правом на закладання сім'ї, на виховання, на працю, на добре ім'я, на пошану, на відповідну інформацію, на поступовування за правильни-